

KEMÉNY DEZSŐ

ÉG, FÖLD, FÖLDSZINT KETTŐ

Iapetosz — hűséges testvér, félelmetes segítőtárs volt azokban a régen elmúlt időkben, de csodát ő sem tehetett; túlságosan sok volt benne az emberi. Kronosz ott hibázta el, hogy kifogyott az időből — önmagából fogyott ki. S át kellett adnia helyét. Csak később vették észre az ég és a föld lakói, hogy Kronosz mégsem halt meg. És él ma is, ég és föld között.

Sok minden van ég és föld között. Mind múlandó, mert Kronosz él bennük. De az idő is elalszik néha, hosszú időre is elalhatik. És ébresztgetése nem könnyű, mert aki önmagából kifogy... ég és föld között... A csillagokat egyelőre hagyjuk. Még a szomszédos bolygókat is. Legyünk szerények: a Holdról se beszéljünk, sőt még a megbízható parkolópályával se törődjünk, de hadd éljék a maguk életét a százhusz méter magas toronyház legfelső szintje kör alakú lakásának lakói is. Maradjunk csak egy háromemeletes ház földszintjén. Ég és föld között, a földszint két-tőben. Ott, ahol az egyik szobában a fiatalok laknak. — Halló, szépsi tündér... Szombat van, fizetés volt... A barna kenyeret mi nem szeressük... Injekció... Teddybunda... — a másikban pedig ő.

Van elég név a naptárban, de mi a pokolnak adjak nevet nekik? Az egerek elrágják az irattárban, az eső lemossa a fejfáról. Nem mindegy? A név nem él tovább. Nem a név él tovább.

Kronosz akkor kezdett ébredezni, amikor ezt mondta:

— A lőrinci hengerműben mi még döghájjal kentük a csapágyakat, mit panaszkodsz, hogy a cellulóze bűdös? Nem az bűdös neked. Mi bűdös? Na? Nem tudsz okosat mondani, te OTP-vel bekeretezett prolimázolmány?

— Maga hallgasson, én egy szürke káder vagyok.

— Siemens villanyborotvával?

— Nem loptam.

— Te nem. Lopni a fiad fog, ha majd...

— Hallja!

— Ha majd nem lesz elég neki, amit te hagysz. Jól nézz körül, ahol leültél, nézd meg jól, mert ha beköltözünk az új lakásba, ott is ugyanaz lesz.

— Azt hiszi, ezzel az ócska bútorral megyek az új lakásba?

— Az új is ugyanaz lesz. És ha a fiad azt fogja látni, amit te csinálsz, akkor ne csodálkozz, ha egy dörzsölt fickó lesz belőle.

— Most már nem mondja, hogy lopni fog? Hm? De dörzsölt, az lehet. Legyen is, ha valamire akar jutni.

— Nézz csak körül. Ha így csinálja, ahogy te, úgyse jut semmire.

— Én talán nem jutottam?

— Jutottál? — gúnyosan nézett a férfira. — Hát jutottál. Mire?

— Nézzen körül. Belehányom én a micsodámat, ha a fiam nem lesz dörzsöltebb, mint én...

— Körülnéztem. Elég sokszor. Egyszer már te is körülnézhetnél.

— Maguk, ha valami nem stimmel, a kapitalistákra dühöngtek. Én kire dühöngjek?

— Mondtam, hogy nézz körül.

A férfi este kedvetlenül vetkőzött, ráripakodott nyűglődő kisfiára, morogva lökte oda a fiatalasszonynak.

— Apa megint a dilit verte.

— Mindig ilyen, ha régi dolgokról van szó. A múltkor, mikor a Kistext appetúrás kádjairól mesélt, azt mondta nekem, hogy nekünk fogalmunk sincs az életről.

— Mert neki van!... — magára húzta a takarót, eloltotta a lámpát, ásfított. — Nem sokáig szívom azt a bűdös cellszagot. Át fogok menni a Vasműbe.

- Felvesznek?
- Diszpécsernek.

A kisfiú összehúzta magát ágyában, bal kezével egy játékgitárt markolt, és álmodott a csodálatos sapkáról, ami láthatatlanná teszi az embert. Anyja mesélte neki délután. Meg a szárnyas cipőt.

— A haverjaid veled egy követ fújnak — mondta az öreg egy héttel később. — Sokan vannak. Száz karjuk van, hogy mindent magukhoz ölelhessenek, nagy kerek szemük, hogy mindent meglássanak veled, irigyek, erőszakosak. És persze, minden sikerül nektek. Tiétek a győzelem, egyelőre...

A fiatalasszony ragtapasszal javíttatta a játékgitárt, amit az öreg összetört.

— Intézetbe kéne vitetni. Egyszer csak nekimegy a gyerekeknek és kárt tesz benne.

— És aztán jön a szóbeszéd, hogy így meg úgy, eltettük láb alól — mondta a férj. — Nem, maradjon csak itt, amíg él, húzza meg magát a sercliben; nem bolond, a gyereket nem fogja bántani. Maradjon csak itthon, amíg él.

Egy ideig csendes volt az öreg, de vasárnap éppen a meccsközvetítés kellős közepén zárta el a tv-t, és megszólalt:

— Azelőtt a konyhában ültünk vasárnap délután, vagy a ház előtt. És beszélgettünk. Most a szobába ülünk, mert megtanultuk, hogy a szoba nem arra való, hogy tiszta és üres legyen. De mást nem tanultunk meg. Ott ülünk a szobában, és bámuljuk a tv-t. Mozduljatok már, halljátok? Mozduljatok, mert gyökeret ver a lábatok!

Az asszony szótlanul kivette a maga szobájába, a férj dühösen felkattintotta a készüléket.

— A bátyám — morfondírozott tovább az öreg —, a bátyám ember volt. És ember mind a két fia, tudod? — az asszony hallgatott. — Az egyik vaktába rohant a világnak, rajta is vesztett ember módra. A másik meggondolta a dolgot, úgy ment neki a világnak, nem fejjel, hanem ésszel, ő sem vitte el szárazon. De az is emberebb, mint ti.

— Nem hagyná abba?

— Az ember tévedhet, aki papírból van, az nem tévedhet. Mozduljatok már... — az asszony indult vissza, a másik szobába. Egy félmondat még utolérte: — Nem fogom hagyni, hogy az unokámból tolyvaj...

Másnap ebédnél újra megszólalt az öreg, egészen váratlanul.

— Nem hagyom, hogy az unokám, ellopja a világot.

— Megbolondult?

— Nincs már itt kapitalizmus, fiam, de a cellulóze most is ugyanolyan bűdös, mint azelőtt. Azt kérdezed, hogy kire dühöngj? Nézz körül.

— Maga, a tizenkilences párttag mondja ezt? Tudja, hogy ezért még ma is beviszik? Ma is, öregúr! Mert ez még nekem is sok!

Az öreg nevetett.

— Sok? Neked? Neked még az is sok, hogy kinyisd a számod. A haverjaid kerek szeműek, de azok is csak azt látják, ami a barlangjuktól hiányzik még. A hűtőszekrényes barlangból. A tej, a szőlő, a hús, az ital még az asszony, akire rá lehet hemperedni, ha fölment az atmoszféra, aztán lehengeredni és horkolni. Aztán ha egyszer egy még ügyesebb valaki átráz, egy még dörzsöltebb, akkor már vakok vagytok és tehetetlenek. És hiába kiabáltok, hogy ki volt az! Na, ki volt a tettes? Senki, haverom, senki! Mondtam, hogy nézz körül, ha szidni akarsz valakit.

— Nézze, Apa...

— Hát igen, velencei tükör nem volt mindenhol... Nem, az csak a méltóságos úréknál volt, de borotválkoztükör volt mindenhol, van neked is, nézz bele. Nézz csak bele, ha tudni akarod, kire dühöngj.

— Ha dühöngök...

— Mért akarsz dühöngeni?

— Azért, mert egy vén bolond apánk van.

— Én sose resteltem, hogy az vagyok, ami vagyok. De nekem nem kerek volt a szemem. Én összehúztam, és úgy néztem. És mindig megláttam, megláttam azt, ami előbbre van, mint én.

— Műszaki állományba kerültem, ez magának semmi?

— A segged belenőtt a székbe. Két hét alatt. Én...

— Mit akar még? Fél lábbal a sírban!

— Én semmit. De van egy unokám; tudod, mért törtem össze a gitárját?

— Irigységből. Mert magának nem volt ilyen.

— Csak hiszed. Volt nekem, nem gitárom, hanem kereplóm, apám csinálta, mikor anyám beteg volt, és az öreg fél évig állandóan bagolyműszakba járt. Úgy több volt a dohány, érted, te személyi hitel? Akkor csinálta azt a kereplőt, éjjel. Meg az unokám gitárját is, mert nem te csináltad, te Fiat-hatszáz, mi csináltuk.

— Irigyi?

— Nem engedem, hogy az unokám tolvaj legyen.

Az öreget egy fél év alatt sikerült beszuszerolni egy menhelyre. Sokat kellett fizetni érte, de nem sajnálták. Mindenféle temetés pénzbe kerül.

Az unoka nemigen emlékezik már öregapjára, csak azt tudja, hogy volt egyszer egy kis játékgitárja, amit az öreg összetört. De nem rá dühös. Apjára dühös, hogy ha már hagyta összetörni, akkor minek vette? Az új lakás még szép, de falai vékonyak, át-áthallatszik a szomszédok veszekedése, a rádió bömbölése. Hat év óta változatlanul. Hat év óta minden változatlan. Lehetséges volna, hogy végleg meghalt az öreg? Talán nem, hiszen az unoka hat év óta változatlanul növekszik. Tengerésztiszt akar lenni, szökési tervek nélkül, minden nélkül egyszerűen tengerésztiszt. Mert látni akar, összehúzott szemmel. Aki egyszer megpróbált úgy nézni, az messzire lát.

Apja nem érti, sehogysem érti, hogy lehet tengerre vágni, ami bizonytalan és alattomos, s nem érti, miért szereti a gyerek az élve eltemetett nagyapa Matuzsálem-korú bátyját, akinek egyik fia önkéntesként halt meg idegen országban, másik fia pedig jó állásból buktatta ki önmagát, bele egy vacak kis kócerájba, ahonét bajos kikecmeregni. Méghozzá nem is maga, hanem mások miatt tette. Úgy kell neked, mért másképp jártattad a szád, mint ahogyan elvárta tőled a góré; most nézz előre hát, hogy e kelepceből kijutni bírj, Prométheusz!

Hermész pedig, az én fiam, úgylis a dörzsöltek istene lesz!

Vagy talán az utasoké?

Ég és föld között...

A háromemeletes házat már bontják. Most tartanak a földszint kettőnél. Oda már, ha akarnál, se tudnál visszaköltözni.

De mi lesz az új lakással — ég és föld között?

Almási Gyula Béla rajza